

СТА Н О В И Щ Е

за дисертационния труд на Йорданка Трифонова
„Динамика на българската и чешката депроприална система в края на XX век”
за получаване на образователната и научна степен „доктор”

Представеният за защита труд на ас. Й. Трифонова е посветен на една на практика неразработвана досега в нашето езикознание (извън публикациите на самата авторка) тема: наблюдаваните през последните няколко десетилетия промени в системата на депроприалните апелативи в два славянски езика – българския и чешкия. Изборът на темата е мотивиран както от липсата на теоретични разработки, разглеждащи тази част от лексикалната система в българския език, и неактуалността на разработките по отношение на чешкия език, така и от наличието на редица нерешени теоретични въпроси, отнасящи се до спецификата на собствените имена като функционални единици, същността на процеса апелативизация, отношението апелативизация – номинация и пр. Във връзка с това задачите на дисертационното изследване (формулирани на стр. 10 в труда) са поставени доста широко, като включват и предлагане на решения за редица общотеоретични проблеми. Посоченото обстоятелство обуславя и структурирането на труда в четири глави, първите три от които са посветени на детайлно изясняване на различни теоретични и терминологични въпроси, свързани със същността на собствените имена, апелативите и апелативизацията, като едва в последната глава (стр. 189–295) се пристъпва към конкретно разработване на очертаната в заглавието проблематика.

Във връзка с казаното смятам, че избраното заглавие на дисертацията е формулирано доста тясно и не отразява в пълна степен широкия кръг теоретични въпроси, дискутирани в труда. Вероятно щеше да бъде по-добре, ако авторката се беше съобразила с предложените по време на апробацията (по-конкретно от рецензентката проф. Гладкова) уточнения във формулировката на темата. Наложително е освен това да се прецизира хронологичният обхват на изследването, който в заглавието е маркиран като „края на XX век“, а в самия текст – като „последното десетилетие на XX и първото десетилетие на XXI в.“ (вж. стр. 4 на автореферата).

В Първа глава се разглеждат изходните теоретични постановки на изследването с оглед на особеностите на депроприалните апелативи като синкретични единици, характеризиращи се с признаците *чуждост*, *депроприалност* и *апелативност*. Дефинира се обектът на изследването и се коментират в детайли въпросите, свързани с включването на чужди по произход собствени имена в системата на езика приемник (тракувано при различните подходи като лексикално заемане или лексикално взаимодействие), процесите, определяни като адаптация, асимилация, интеграция или контактна мотивация, класификацията на проприите в българската и чешката литература, критериите за разграничаване на апелативите и проприите.

Втората глава е посветена на лингвистичните и екстралингвистичните особености на проприалната трансмотивация. Разглеждат се обстойно процесите на усвояване на чуждите проприи, означавани чрез възприетите от съвременната контактологична литература т.нар. *транс-термини* (*трансфонемизация*, *трансграфемизация*, *трансморфологизация* и пр.).

В третата глава се обсъждат различните начини за номинация и особеностите на апелативизацията като средство за възникване на номинативни единици. Изяснява се същността на процесите апелативизация и проприализация, посочват се видовете

апелативизация, изяснява се понятието апелативизационен потенциал и се дефинират формални критерии за пряка апелативизация.

В четвъртата глава се представя детайлна класификация на новите депроприални апелативи в българския и чешкия език и се очертават ясно и в пълнота обусловените от вътрешноезикови и екстралингвистични причини промени в разглеждания сегмент от лексикалната система на двата езика в съвременния период.

Всяка една от главите завършва с изводи и обобщения на направените в нея наблюдения. Общите изводи от дисертацията са изложени в заключението на труда. Към основния текст на дисертацията са представени и 6 приложения, списък на цитираната литература (с включени над 420 заглавия на различни езици) и на използваните източници.

Общите впечатления от дисертационния труд на Й. Трифонова са, че това е една безспорно приносна (при това не само за нашето езикознание, но и за славистиката изобщо) работа, изпълнена на високо научно равнище и представяща авторката си като зрял и задълбочен изследовател, умееш не само да формулира научните проблеми, но и да предлага решения за тях. Проучена е огромна по обем научна литература, като различните виждания по отделните въпроси (засягащи както лексикологията, така и ономастиката) са критично осмислени и систематизирано представени.

В стремежа си към детайлно разглеждане на всеки един от проблемите, засягани в труда, дисертантката проявява дори прекалена скрупульозност, което понякога води до изместване на фокуса към недотам съществени за целите на изследването дискусии и в резултат – до ненужно увеличаване на обема на работата. Така например в първа глава въпросът за лексикалното заемане (тук за яснота ще използвам традиционния за нашето езикознание термин) и различните подходи при неговата трактовка би могъл да се разгледа доста по-стегнато, като се има предвид, че немалко от изложените моменти са добре познати; обстояното описание във втора глава на аспектите на усвояване на чуждите проприи би могло да се изведе като отделна студия, а тук проблемите да бъдат коментирани по-пестеливо; в трета глава до известна степен самоцелно са разгледани например особеностите на словообразователната номинация и т.н. Прекалената обстояност при теоретичния коментар води дотам, че дефиниции за двете централни за дисертационния труд понятия – апелатив и апелативизация – се представят едва в средата на работата – на стр. 141.

Тези бележки в никакъв случай не омаловажават теоретичната ценност и приносния характер на труда. Смятам, че обстояното и многостранно изследване на Й. Трифонова върху динамиката на българските и чешките депроприални апелативи през последните две десетилетия не само покрива, но и далеч надхвърля изискванията за дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен „доктор“. Ясно личи, че то е резултат от дългогодишна целенасочена работа, провеждана с вникване в проблемите и внимание към всеки детайл. Напълно е постигнат декларираният от авторката стремеж с този труд да бъде обогатен профилът на българската езиковедска славистика.

Авторефератът отразява точно съдържанието на дисертацията. Посочените научни приноси са добре очертани. Дисертантката има нужния брой публикации по темата на дисертацията.

Високата научна стойност и приносният характер на представения дисертационен труд ми дават право с пълна убеденост да препоръчам на почитаемото Научно жури да присъди на ас. Йорданка Трифонова образователната и научна степен „доктор“.

София, октомври 2012

Подпис:

доц. д-р Диана Благоева